

Správy

Správa z medzinárodnej konferencie I Congrés Internacional Recerca i memòria de les Brigades Internacionals, Barcelona, 30. – 31. októbra 2025

V dňoch 30. a 31. októbra 2025 sa na pôde Fakulty geografie a histórie Univerzity v Barcelone uskutočnila medzinárodná konferencia venovaná výskumu medzinárodných brigád. Podujatie s názvom I Congrés Internacional Recerca i memòria de les Brigades Internacionals zorganizovala Amical de les Brigades Internacionals de Catalunya (ABIC) v spolupráci s viacerými významnými vedeckými inštitúciami. Medzi partnerov patrili Centro de Estudios Históricos Internacionales (CEHI), Biblioteca CRAI Pavelló de la República Univerzity v Barcelone, Memorial Democràtic a ďalšie inštitúcie.

Organizátori si vytýčili ambiciózny cieľ, nielen predstaviť najnovšie výskumné poznatky o medzinárodných brigádach, ale najmä otvoriť debatu o didaktike tejto témy a o spôsoboch, akými možno uchovávať odkaz interbrigadistov pre súčasné generácie. Program rozdelený do dvoch dní zahŕňal deväť tematických panelov s viac ako päťdesiatimi príspevkami. Konferencie sa zúčastnili výskumníci zo Španielska, Poľska, Slovenska, Českej republiky, Talianska, Chorvátska, Nemecka, Veľkej Británie, Francúzska, Švajčiarska, Portugalska, Ukrajiny, Austrálie aj USA.

Prvý deň konferencie otvoril úvodnou prednáškou Dr. Sebastiaan Faber z Oberlin College, ktorý patrí medzi popredných znalcov problematiky španielskej občianskej vojny v americkom kontexte. Nasledovali štyri paralelne prebiehajúce panely.

Panel venovaný represii voči Medzinárodným brigádam, väzneniu a internácnym táborom viedla Celia Villar z Universidad de León. Alfonso López Borgoño predstavil nové poznatky o Casa de Prevención v Castelldefels, švajčiarsky historik Peter Huber z Zürichu analyzoval fenomén dezercie v armáde dobrovoľníkov a Juan Manuel Calvo Gascón priblížil tragické osudy interbrigadistov deportovaných do nacistických koncentračných táborov.

Otázky ideológie v Medzinárodných brigádach boli témou druhého panelu, ktorý koordinovali Julián Vadillo Muñoz a Alejandro Acosta López z Universidad Carlos III. de Madrid. Zaujímavý príspevok predložili baskickí výskumníci Aitzol Arroyo a Aitor Urkizu, ktorí sa venovali organizácii prvých dobrovoľníkov v Baskiku ešte pred oficiálnym vytvorením medzinárodných brigád. Miriam García Fornós analyzovala úlohu športu pri formovaní brigád, Jean-Charles Szurek skúmal vzťah medzinárodných brigád k stalinizmu a Núria Artés Cornellas priblížila účasť Škótska a Škóťov v medzinárodných brigádach.

Tretí panel sa sústredil na každodenný život interbrigadistov – či už priamo na fronte, alebo v zázemí. Tento panel viedol Alfonso López Borgoño z ABIC. Jesús Martínez Fernández analyzoval, ako si obyvatelia Barcelony dodnes pripomínajú medzinárodné brigády. Poľská výskumníčka Małgorzata Tryuk predstavila denník poľského dobrovoľníka Aleksandra Bobrusa. Francisco Alía Miranda sa venoval procesu demobilizácie a repatriácie interbrigadistov na základe koreš-

pondencie medzi André Martym a Juanom Negrinom. David Íñiguez Gràcia spolu s Davidom Gesalím Barrerom osvetlili poslednú, dodnes málo známu, reorganizáciu medzinárodných brigád a ich účasť v bojoch v Katalánsku v januári a februári 1939. Marco Puppini sa zaoberal vzťahmi, ktoré vznikali medzi talianskymi dobrovoľníkmi v republikánskom vojsku a španielskymi ženami v kontexte vojny.

Štvrtý panel koordinovali špecialisti na filmové dejiny – Magí Crusells Valeta a Ricard Rosich Argelich z Centre d'Investigacions Film-Història Univerzity v Barcelone spolu s Igorom Barrenetxeom Maraňonom z Universidad Internacional de la Rioja. Diskutovalo sa o obraze medzinárodných brigád v tlači, filme a kultúre. Igor Barrenetxea Maraňón a Magí Crusells analyzovali zobrazenie interbrigadistov vo filme Jaimeho Camina *España otra vez* (1968). Santiago de Pablo Contreras sa venoval kanadskej kinematografickej reflexii Medzinárodných brigád a Ángel Luis Arjona Márquez predstavil spracovanie tejto témy v komiksovej tvorbe.

Popoludnie patrilo ďalším štyrom panelom. Panel o životných a politických trajektóriách interbrigadistov viedli Daniel Roig z CEHI, Pere Soler i Paríció z Université de Picardie Jules Verne, Marc Almodóvar a Andreu Rosés. Ali Basam Zahid predstavil výskum o gréckych veteránoch španielskej občianskej vojny a ich aktivizme vo Veľkej Británii počas druhej svetovej vojny a studenej vojny. Aitzol Arroyo s Aitorom Azurkim priblížili dvanásťmesačný pobyt Abrama Gostynskeho – Pierra Martela na severnom fronte. Gemma Caballer Albareda skúmala solidaritu interbrigadistov so španielskymi utečencami. Zo Slovenska vystúpil Štefan Dvorský, ktorý predstavil politické a životné osudy troch slovenských interbrigadistov – Jozefa Májeka, Ladislava Holdoša a Petra Kubíka.

Šiesty panel viedol Jordi Garcia Farrero z Fakulty pedagogiky Univerzity v Barcelone. Témou bola didaktika, pedagogika a spôsoby uchovávanía odkazu medzinárodných brigád. Lourdes Prades a Ramon Naya diskutovali o jazykovej komunikácii a vzdelávaní vo viacjazyčnom prostredí medzinárodných brigád. Sonia Garangou Tarrés a Rob MacDonald predstavili projekt Solidarity Park, ktorý spája výskum, umenie a vzdelávanie o medzinárodných brigádach. Ioseba Landa hovoril o prechode Medzinárodných brigád cez Barcelonu. Ukrajinská výskumníčka Inga Oleksiuk osvetlila úlohu tretej generácie – vnúčať interbrigadistov – pri podpore demokratických hodnôt po celom svete.

Siedmy panel koordinovali Linda Palfreeman z CEU Cardenal Herrera, Alejandra de Leiva Pérez a Jon Arrizabalaga z Institució Milà i Fontanals de Recerca en Humanitats (CSIC). Diskusia sa venovala zdraviu, chorobám a zdravotnej starostlivosti v medzinárodných brigádach v rokoch 1936 – 1945. Jon Arrizabalaga spolu s Álvarom Martínezom-Vidalem predstavili výskum o lekárkach v medzinárodných brigádach počas španielskej občianskej vojny a v republikánskom exile. Linda Palfreeman priblížila životný príbeh Lillian Urmston, britskej zdravotnej sestry Spanish Medical Aid Committee. Carmen Pérez Aguado a Alejandra de Leiva Pérez analyzovali ideologický dohľad nad členmi medzinárodnej zdravotnej služby na základe archívov Kominterny. Carlos Hervás Puyal priniesol nové poznatky o dvoch nemocniciach medzinárodných brigád v Katalánsku. J. Carlos García-Reyes sa venoval filmovému stvárneniu lekára Normana Bethuna a jeho pôsobeniu v zdravotnej službe medzinárodných brigád. Pilar Murcia Hernández mapovala zdravotné zariadenia medzinárodných brigád v Murciai. Pozoruhodný bol príspevok Carlesa Brasó a Hany Bortlovej-Vondrákové o Františkovi Kriegerovi a jeho pôsobení v Španielsku a v Číne.

Ôsmy panel sa venoval úlohe žien v medzinárodných brigádach a rodovým aspektom tohto fenoménu. Carlota Vidal a Santiago Izquierdo z CEHI viedli diskusiu. Aitzol Arroyo a Aitor Arzorki priblížili životný príbeh Estouchy, ktorá pôsobila priamo v bojových líniah. Esther Bussot i Liñon analyzovala fungovanie Hospital N. 4 Brigadas Internacionales v S'Agaró, ktorý slúžil ako evakuačné centrum pre ženy. Anna Sospedra Rodríguez mapovala aktivity španielskych žien spolupracujúcich s medzinárodnými brigádami. Medzinárodný tím v zložení Cinta Sadurní-Bassols, Gloria Gallego-Caminero a Sioban Nelson predstavil výskum o zdravotných sestrách v medzinárodných brigádach, pričom sa zamerali na podmienky ich práce a na následky, ktoré im táto služba priniesla do ďalšieho života. Eva Campama Pizarro priblížila skúsenosti austrálskej spisovateľky Aileen Palmer počas španielskej občianskej vojny. Štefan Dvorský predstavil kariérnu dráhu Heleny Petránkovej, ktorá po práci v Španielsku pokračovala vo vojenskej službe v československej armáde. Luca Gatti analyzoval príbeh Talianky Giaele Angeloni, aktívnej v antifašistickom hnutí vo Francúzsku, Španielsku i v Taliansku. Gina Benavidez sa zamerala na ženy pôsobiace v American Medical Bureau. Júlia Cuadrat Royo sa vo svojom príspevku venovala novinárskej činnosti žien v medzinárodných brigádach a žurnalistike ako jednej z foriem antifašistického odboja.

Druhý deň konferencie otvorila spoločná diskusia v rámci európskeho okrúhleho stola venovaná spôsobom uchovávanía odkazu medzinárodných brigád z rôznych perspektív. Zúčastnili sa na nej Vjeran Pavlakovic z Rijeka University v Chorvátsku, Claudia Honefeld z Universität Hamburg v Nemecku, Rocío Velasco z Universidad de Extremadura v Španielsku a Francie Cate z William and Mary University vo Virginii (USA). Diskusia priniesla komparatívne pohľady na zachovávanie pamiatky a odkazu interbrigadistov v rôznych národných a kultúrnych kontextoch.

Záverečný, deviaty panel viedla Lourdes Prades z CRAI Biblioteca Pavelló de la República a databázy SIDBRINT Univerzity v Barcelone. Témou boli archívy a databázy slúžiace na zachovávanie informácií o medzinárodných dobrovoľníkoch. Mercedes Nicolás a Joaquín Ruiz García predstavili panteón medzinárodných brigád v Murcii, meste, ktoré slúžilo ako významné zázemie pre zranených interbrigadistov. Tania González Cantera a Xaver Rubio-Campillo analyzovali, aké poznatky o medzinárodných brigádach poskytuje databáza SIDBRINT. Jordi Martí Rueda priblížil program Alvah Bessie zameraný na hľadanie nezvestných interbrigadistov v Katalánsku. Sebastià Herreros Agüí predstavil výskum vlajok medzinárodných brigád. Poľský historik Łukasz Truściński prezentoval denník Borucha „Bobrusa“ Nysenbauma, poľského komunistu židovského pôvodu, dobrovoľníka v XIII. medzinárodnej brigáde (Brigáda Dąbrowského). Jordi Barra osvetlil prínos kartografie k poznaniu a šíreniu informácií o medzinárodných brigádach. Rosa Fabeiro Garcia predstavila stratégiu CRAI Univerzity v Barcelone pri zachovávaní informácií o ženách v medzinárodných brigádach s rodovou perspektívou. Ángel Luis Arjona Márquez a Carmen García Monteagudo hovorili o CEDOBI ako mieste uchovávanía dokumentov a artefaktov týkajúcich sa medzinárodných brigád.

Záverečnú prednášku, ktorou sa konferencia uzavrela, predniesol Dr. Joan Villarroya z Univerzity v Barcelone, popredný odborník na dejiny španielskej občianskej vojny, ktorej výskumu sa venuje už viac ako štyri desaťročia.

Konferencia potvrdila, že téma medzinárodných brigád zostáva aktuálna nielen z historického, ale aj z pedagogického a spoločenského hľadiska. Príspevky účastníkov z trinástich krajín ukázali, že výskum medzinárodných brigád sa posunul od tradičnej vojenskej a politickej histórie smerom k novým témam – rodovým štúdiám, histórii medicíny či dejinám každodennosti. Dôležitým prínosom konferencie bolo aj predstavenie nových archívnych a databázových projektov (SIDBRINT, program Alvah Bessie, CEDOBI), ktoré umožňujú komplexnejšie poznanie osudov jednotlivých interbrigadistov. Diskusie po jednotlivých paneloch odhalili aj medzery v súčasnom bádani, najmä pokiaľ ide o participáciu žien, o osudy interbrigadistov po návrate do domovských krajín a o recepciu odkazu brigád v postkomunistických krajinách. Podujatie zároveň zdôraznilo potrebu medzinárodnej spolupráce pri výskume tohto nadnárodného fenoménu a dôležitosť uchovania odkazu dobrovoľníkov, ktorí v rokoch 1936 – 1939 prišli brániť Španielsku republiku proti fašizmu, pre súčasné generácie.

Štefan Dvorský

Výstava „Básnik vo víre II. svetovej vojny“, Dolný Kubín

Oravské múzeum Pavla Országha Hviezdoslava v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja usporiadalo v dňoch od 16. septembra 2025 do 12. januára 2026 v priestoroch Florinovho domu v Dolnom Kubíne výstavu s názvom „Básnik vo víre II. svetovej vojny“. Výstava priblížila dramatické životné osudy básnika, redaktora, diplomata a organizátora kultúrneho života Slovákov doma aj v zahraničí Thea Herkeľa Florina (10. 4. 1908, Dolný Kubín – 11. 3. 1973, Dolný Kubín) v rokoch druhej svetovej vojny.

Pracovníci Literárnovedného oddelenia Oravského múzea si touto výstavou chceli uctiť 80. výročie ukončenia druhej svetovej vojny a upozorniť na stále nedocenenú rolu slovenských spisovateľov a novinárov v tomto konflikte, obzvlášť na významnú úlohu, ktorú viacerí z nich zohrali v druhom československom zahraničnom odboji. Jedným z takýchto vzácných ľudí, ktorí svojim „ostrým perom“ burcovali krajanov k obrane zradenej vlasti a odporu voči agresorom, bol aj dolnokubínsky rodák Theo Herkeľ Florin.

Väčšina obyvateľov Dolného Kubína pozná Thea Herkeľa Florina predovšetkým ako básnika a organizátora prvých ročníkov Hviezdoslavových Kubínov. To, že to bol tiež vynikajúci novinár, diplomat, organizátor kultúrneho života zahraničných Slovákov a účastník druhého zahraničného československého odboja, žiaľ, nepreniklo do širšieho povedomia jeho rodákov. Odborní pracovníci Literárnovedného oddelenia Oravského múzea sa preto v roku 2023 rozhodli, že budú v najbližších rokoch vo svojej výstavnej činnosti pravidelne venovať priestor „odkrývaniu“ menej známych kapitol Florinovho života. Prvou lastovičkou v tejto ich snahe bola výstava z roku 2023 „Svetobežník T. H. Florin“, približujúca osobu Thea Herkeľa Florina ako svetobežníka, ktorý vďaka svojim „túlavým topánkam“ prebrázdil polovicu sveta.¹ Po zhruba ročnej prestávke sa pracovníci Literárnovedného oddelenia Oravského múzea k téme Theo Herkeľ Florin opäť vrátili a po „Florinovi – svetobežníkovi“ predstavili verejnosti „Florina – odbojára“.

Autormi výstavy boli Mgr. Renáta Jedláková, Mgr. Paulína Martinkovičová a Mgr. Lukáš Tkáč, PhD. Výstava „Básnik vo víre II. svetovej vojny“ bola umiestnená v troch miestnostiach. Prvá miestnosť priblížila návštevníkom príčiny vypuknutia druhej svetovej vojny, priebeh bojov v jednotlivých etapách vojny, tragickú bilanciu obetí konfliktu, vznik a činnosť hnutí odporu vo svete, druhý československý zahraničný odboj a „náš“ domáci odboj. Textovú a obrazovú časť výstavy dopĺňali ukážky vojenskej výzbroje a výstroja z čias druhej svetovej vojny. Do druhej miestnosti autori umiestnili „čitateľský kútik“ Thea Herkeľa Florina, v ktorom mohli návštevníci vidieť vybrané publikácie z jeho bohatej osobnej knižnice. V textovej a obrazovej časti sa zas dozvedeli o Florinovom rodinnom zázemí, jeho detských a školských rokoch, ale aj o jeho prvých kontaktoch s literatúrou. Tretia výstavná miestnosť bola venovaná pôsobeniu Thea Herkeľa Florina v Turčianskom Svätom Martine a Novom Sade, dobrodružnej ceste do Francúzska, bohémскому životu v meste nad Seinou, angažovanosti v druhom československom zahraničnom odboji vo Francúzsku, jeho strastiplnej ceste do Veľkej Británie, odbojovým aktivitám na Britských ostrovoch a, samozrejme, nechýba-

¹ Pozri TKÁČ, Lukáš. Vernisáž výstavy „Svetobežník T. H. Florin“, Dolný Kubín 14. august 2023. In *Kultúrne dejiny*, 2023, roč. 14, č. 2, s. 312 – 314.

li ani Florinove pohnuté osudy po skončení druhej svetovej vojny. Okrem tejto textovej a obrazovej časti mali návštevníci v tretej miestnosti možnosť vidieť aj predmety dennej potreby a publikácie z osobnej knižnice Thea Herkela Florina, viažuce sa k jeho životu v predvojnovom Paríži, vojnou skúšanom Londýne a aj v jeho rodnom Dolnom Kubíne, do ktorého sa v roku 1953, po 21 rokoch „túlania sa“ po svete, znova vrátil a kde napokon v roku 1973 aj zomrel.

Lukáš Tkáč

